

judaizm

[łac. < gr. < hebr.], **mozaizm, wyznanie mojżeszowe**, religia Żydów; także zespół wierzeń, wartości etycznych i postaw wynikający z tradycji i obyczajów narodu żydowskiego. Pojęcie j., używane w starożytności wśród Żydów greckojęzycznych (gr. *joudaïsmos*), po tym okresie nie występowało w tradycji żyd. aż do czasów współcz.; w tradycji rabinicznej używa się terminu „Tora”, który oznacza zarówno całość dziedzictwa rel., jak i – w węższym znaczeniu – jego podstawę, czyli 5 pierwszych ksiąg biblijnych.

Podstawowe założenia | Rozwój | Judaizm w okresie hellenistycznym i rzymskim | Judaizm w średniowieczu | Judaizm w epoce nowożytnej

zobacz też

- Bóg
- Jahwe
- Biblia
- Tora
- karaizm

Ściana Placzu, Jerozolima

fot. B. Lemisiewicz

Podstawowe założenia

J. jest jedną z najstarszych (a zarazem ciągle żywą) religii świata. Opiera się na 2 podstawowych założeniach: 1) na monoteizmie, czyli wierze w jednego, jedyne Boga, Stwórcę i Pana Wszecznego świata, który oczekuje od ludzi odpowiedzialnego i moralnego postępowania; 2) na przekonaniu o posłannictwie Żydów z racji przymierza, które Bóg zawarł z nimi jako narodem przez siebie wybranym na świadka. Bóg oczekuje od Żydów takiego sposobu życia, który utrzymuje pamięć objawień Boga i czyni z narodu żyd. „królestwo kapłańskie”. Przymierze Boga z narodem żyd. ma znaczenie dla całej ludzkości, bo gdy nadejdzie Mesjasz i zapanuje powszechny pokój, cały świat pozna Boga i uzna rolę Żydów — w tym wyraża się uniwersalny wymiar j.; rów-

niez w możliwości przyjęcia wiary w jedyne Boga oraz w możliwości przyjęcia j. przez każdego człowieka. Z j. wywodzą się 2 inne wielkie religie monoteistyczne: chrześcijaństwo oraz islam.

Rozwój

Rozwój j. wiąże się ściśle z historią narodu żyd.; jego powstanie jest opisane w świętej księdze j. — *Biblii hebrajskiej* (w chrześcijaństwie zw. *Starym Testamentem*). Według niej początki j. sięgają patriarchy Abrahama, który pierwszy głosił wiarę w jedyne, niewidzialne Boga, pragnącego, by człowiek był prawy i sprawiedliwy. W pocz. II tysiąclecia p.n.e. miał on wraz z rodziną przywędrować z Mezopotamii do kraju Kanaan nad M. Śródziemnym. Potomkowie patriarchy (zw. Hebrajczykami lub Izraelitami) przebywali następnie w Egipcie, gdzie po

pewnym czasie stali się niewolnikami. Wyjście z „niewoli egipskiej” pod wodzą

Chanuka, Hanukka [hebr. *hanukā* 'poświęcenie'], ośmiiodniowe święto żyd. obchodzone od 25. dnia miesiąca kislewa (listopad-grudzień); w kalendarzu żyd. zostało ustanowione dla upamiętnienia zwycięstwa Machabeuszów (ok. 165 p.n.e.) nad rządzącą Palestyną dyn. Seleucydów i oczyszczenia Świątyni Jerozolimskiej przez Judę Machabeusza po jej zbezczeszczeniu przez Antiocha IV Epifanasa; związane z nim wydarzenia zostały opisane w 1 Księdze Machabejskiej, nie wchodzącej do kanonu Biblii hebrajskiej; najważniejszą ceremonią podczas Ch. jest codzienne zapalanie świec (lampek) sukcesywnie od 1 do 8 w ośmiornamiennym świeczniku (chanukowa lampka); wiąże się to z legendą o znalezieniu dzbanu z rytualną oliwą, której w cudowny sposób starczyło na zapalenie świecznika w Świątyni przez 8 dni.

Mojżesza, przypuszczalnie w XIII w. p.n.e., wg Biblii odbyło się dzięki bezpośredniej interwencji Boga. Ten fakt, a następnie 40-letnia wędrówka po pustyni do Kanaanu, obiecaną przez Boga „ziemi Izraela”, oraz przede wszystkim objawienie na górze Synaj (w tradycji chrześc. identyfikowanej jako Góra Mojżesza), zawarcie przymierza z Bogiem i wręczenie Mojżeszowi tablic

z 10 przykazaniami (*Dekalog*) — stanowią początek historii i tożsamości j.

Formy kultu rozwinęły się z wierzeń i praktyk koczowniczych plemion semickich (do których należeli staroż. Hebrajczycy), znajdujących się pod wpływem religii staroż. ludów Mezopotamii i Egiptu. Cechą wyróżniającą było zerwanie z powszechnym wtedy wielobó-

stwem i zastąpienie go wiarą w jedyne, niewidzialnego Boga, króla Izraela, „Boga Abrahama, Izaaka, Jakuba”, którego imienia, zapisywanego jako tetragram JHWH, a czytanego jako hebrajskie słowo o znaczeniu „Mój Pan”, nie wolno wymawiać (Jahwe); nie jest wiadome, jak wymawiał je arcykapłan, w jednym dopuszczalnym przez prawo rel. miejscu i momencie — w Świątyni Jerozolimskiej w święto Jom Kipur; wg Biblii zostało ono objaśnione Mojżeszowi jako „Jestem, który Jestem” lub „Będę, jaki Będę” (taki, jaką formę przyjmę). Historycznie j. dzieli się na: j. biblijny i j. rabiniczny (talmudyczny), kontynuowany do dziś, a od XIX w. również w formach współczesnych.

J. biblijny rozwinął się od ok. X w. p.n.e., gdy powstało królestwo Dawida, którego syn Salomon wzniósł świątynię w świętym mieście Jerozolimie (Świątynia Jerozolimska); w niej umieszczono Arkę Przymierza; było to centrum rel., wokół którego skupiała się liczna warstwa kapłańska sprawująca kult ofiarny. Przez wiele pokoleń trwał konflikt j. z ciągle odradzającymi się praktykami wielobóstwa i oddawania czci lokalnym bóstwom (np. Baalowi); reformy Jozjasza (VII w. p.n.e.) przyniosły centralizację kultu w Jerozolimie, eliminując składanie ofiar poza Świątynią. Ważną rolę w utrwalaniu j. odegrali prorocy, nawołując Izraelitów i ich władców do dochowywania wierności przymierzu zawartemu z Bogiem, do przestrzegania jego przykazań oraz kultywowania sprawiedliwości; dzięki prorokom i strzegącym tradycji kapłanom zniszczenie Świątyni przez Babilończyków i niewola babilońska (przeł. 587 i 586 p.n.e.–539 p.n.e.) nie spowodowały upadku j., ale jego przekształcenie się w religię, praktykowaną niezależnie od terytorium, na którym żyli jej wyznawcy. Wypełnianie obowiązków rel. (np. obrzezanie, przestrzeganie przepisów pokarmowych i czystości rytualnej, odpoczynek 7. dnia tygo-

Grób Racheli pod Betlejem

fol. M. Berger

dnia — szabat) szło w parze ze wzmocnieniem mesjańskich nadziei na odtworzenie królestwa Izraela. Po powrocie z niewoli została zbudowana Druga Świątynia Jerozolimska, a j. — jako religia oparta na Prawie — stał się podstawą życia kraju.

i wywodzą się od Mojżesza); kodyfikacja tradycji ustnej nastąpiła przez spisanie *Miszny* ok. 200 n.e. przez Judę ha-Nasi, zw. Rabi.

Zburzenie Drugiej Świątyni Jerozolimskiej 70 r. n.e., po upadku powstania żyd. przeciwko Rzymianom, spowodowało

Wnętrze ohelu Elimelecha w Leżajsku
fot. A. Olej

Judaizm w okresie hellenistycznym i rzymskim

J. okresu hellenistycznego (IV w. p.n.e.–II w. n.e.) odznaczał się współistnieniem kilku ugrupowań różniących się stosunkiem do kultury gr., a następnie dominacji polit. Rzymu oraz stosunkiem do autorytetu i obowiązywania praw przekazywanych przez tradycję ustną; od czasu powstania Machabeuszy (165–162 p.n.e.) ważną rolę w j. odgrywa imperatyw męczeństwa za wiarę; w okresie tym działały również żyd. ugrupowania polit.-rel., m.in. saduceusze, faryzeusze, eseneńczycy, zeloci. Według historyków, w V–IV w. p.n.e. dokonała się ostateczna kodyfikacja 2 pierwszych części *Biblii hebrajskiej*: *Tory* (czyli w węższym znaczeniu *Pięcioksięgu* Mojżesza) oraz ksiąg hist. i prorockich (Izajasza, Jeremiasza, Ezechiela i in.); oprócz *Tory* pisanej przekazywano jednocześnie jej interpretacje i rozwinięcia, zw. *Torą* ustną (wg tradycji j., obie *Tory* stanowią jedność

wało rozproszenie Żydów (diaspora żyd., czyli galut). Rabin, znawcy i nauczyciele *Tory*, zgromadzeni w Jawne (Jamnii) ustalili przypuszczalnie kanon *Biblii hebrajskiej* i zasady funkcjonowania j. bez Świątyni, zapoczątkowując okres **j. rabinicznego**;

jego istotnymi cechami są dyscyplina i rytuał w życiu codziennym, synagoga jako ośrodek kultu, modlitwy w miejscach ofiar; centr. elementem liturgii żyd. stały się modlitwy *Szema Jisrael* oraz amida (*Szemone esre*); istotną częścią nabożeństwa szabatowego jest uroczyste, publiczne czytanie *Tory* w synagodze. J. rabiniczny jest nazywany również talmudycznym, gdyż nauki rabinów, w formie komentarza do *Miszny* (*Gemara*), zawarto w *Talmudzie*, który spisano

Gehenna [hebr. *gê (ben) Hinnôm*, aram. *gehinnam* 'dolina (syna) Hinnoma', 'dolina jęku'], dolina w pobliżu pd.-zach. części staroż. Jerozolimy, którą Żydzi uważali za splamioną przez kult pogański (zwt. kult Molocha); prorok Jeremiasz widział ją jako miejsce przyszłej karni i gniewu Bożego; w końcowych partiach *Księgi Izajasza G.* jest miejscem mąk i kary po Sądzie Ostatecznym; w II w. p.n.e. i później identyfikowana z szeolem; w *Nowym Testamencie* utożsamiana z piekłem jako miejscem wiecznej kary duszy i ciała po powszechnym zmartwychwstaniu; pot. długotrwałe cierpienia, męczarnie.

V–VII w. w 2 wersjach: jako obszerniejszy i bardziej autorytatywny *Talmud babiloński* oraz jako *Talmud jerozolimski* (*palestyński*). Autorami *Talmudu* są na-

uczyciele i interpretatorzy tradycji zw. tana-itami (np. Hilel Starszy — I w. p.n.e., Akiwa — II w. n.e.), których nauczanie jest zawarte w *Misznie*, oraz późniejsi rabinowie zw. amora-itami, których dyskusje są zawarte w *Gemarze*. J. w wersji talmudycznej został przyjęty za obowiązujący właściwie przez wszystkich Żydów; *Talmudu* nie

uznali Karaimi. Z wielu prądów w j. na początku naszej ery przetrwał tylko j. rabiniczny (chrześcijaństwo rozwinęło się w odrębną religię), stając się podstawą wszystkich późniejszych kierunków w j.

Judaizm w średniowieczu

W średniowieczu j. rozwijał się w 2 gł.

nurtach: 1) **sefardyjskim**, w środowiskach żyd. w basenie M. Śródziemnego, które podlegały wpływowi cywilizacji arabsko-muzułmańskiej, z centrum w muzułmańskiej Hiszpanii; 2) **aszkenazyjskim**, w środowiskach żyd. podlegających wpływowi cywilizacji łac.-chrześc., które istniały gł. na terenie Francji i Niemiec, a następnie, od XVI w., przesunęły się zwł. na tereny Polski, gdzie powstały największe skupiska Żydów. Wśród Sefardyjczyków wielu rabinów należało do elit społ. i brało czynny udział w ówczesnym życiu nauk. (np. Jehuda Halewi, Majmonides — XII w.). Po wygnaniu z Hiszpanii powstał ważny ośrodek w Safed w Palestynie (Józef Karo, Izaak Lurja — XVI w.). Tradycja aszkenazyjska (zapoczątkowana przez takich rabinów, jak Gerszom Ben Juda, Raszi — XI w.) rozwijała się najpierw w łączności z sefardyjską (np. Mojżesz Isserles — XVI w., Kraków), a potem osobno (np. Eliasz, zw. Gaonem wileńskim — XVIII w.). *Talmud*, kodeksy prawa rel. (np. najbardziej wpływowy *Szulchan aruch*) i inne pisma rel. były wspólne dla wszystkich Żydów, dzięki czemu rozproszenie oraz olbrzymie zróżnicowanie kult. ludności żyd. nie zniszczyło jedności j.

Talmudyczne 613 przykazań (248 nakazów i 365 zakazów), adaptowane do zmieniających się warunków, to podstawa dyscypliny życia codziennego wyznawców ortodoksyjnego j.; oprócz zasady miłości Boga i bliźniego oraz nakazu sprawiedliwości (rozwinętego szczegółowo w odniesieniu do stosunków wewn. w społeczności żyd.) należą do nich obowiązki rytualne, jak modlitwy (3 razy dziennie, grupowe w synagodze albo indywidualne), posty, przestrzeganie odpoczynku w szabat, rozbudowane przepisy pokarmowe (koszer), obchodzenie świąt (np. Jom Kipur, Rosz ha-Szana oraz tzw. świąt pielgrzymich: Pesach, Szawuot, Sukot, podczas których w starożytności należało odbyć pielgrzymkę do Świątyni

Świątynia Jerozolimska,

w starożytności gł. ośr. kultu rel. Żydów, na wzgórzu Moria w Jerozolimie; ok. 960 p.n.e. zbud. przez Salomona (w pierwszej Ś.J. była przechowywana Arka Przymierza z tablicami Dekalogu), 587–586 p.n.e. zburzona przez Nabuchodonozora II, 520–515 p.n.e. odbud., od 20 r. p.n.e. rozbud. z inicjatywy Heroda I Wielkiego, 70 r. n.e. zniszczona przez ces. Tytusa; za najstarszy zachowany fragment Ś.J. uchodzi tzw. Ściana Placzu, pozostałość zach. muru otaczającego świątynny dziedziniec.

Aga Riza: Mojżesz i Aaron, perska miniatura z *Kisas al-anbija* (*Historia proroków*) Niszapuriego, ok. 1590–1600 – Bibliothèque Nationale, Paryż
Archiwum PWN

ni). Żydzi w diasporze organizują się w samodzielne gminy (w Polsce były znane p.n. kahał), w których autorytetem w sprawach rel. jest rabin; nie jest on kapłanem, ale znawcą prawa rel. i jego

Judaizm w epoce nowożytnej

W j. diaspory pojawiały się różne nurty i ugrupowania; nurt mistyczny rozwinął się w kabałę, z której wyrosły nietrwale sekty, takie jak sabataizm, frankizm,

Gwiazda Dawida na nagrobku na Cmentarzu Żydowskim w Warszawie

fot. M. Kulesza

świętych ksiąg oraz nauczycielem j. Potomkowie świątynnych kapłanów (wywodzący się w linii męskiej od Aarona, brata Mojżesza) zachowują poczucie dziedzictwa, ale nie spełniają prawie żadnych funkcji liturgicznych, poza udzieleniem w trakcie niektórych modlitw błogosławieństwa zgromadzonemu. W niektórych krajach (W. Brytania, Francja) jest powoływany rabin nac. uznany przez władze państwowe. We współcz. Izraelu jest osobny nac. rabin aszkenazyjski i osobny sefardyjski; nie uznaje ich część środowisk skrajnie tradycjonalistycznych, z których najbardziej radykalne nie uznają w ogóle państwa żyd., bo zostało zbudowane przez ludzi, a nie przez oczekiwanego Mesjasza. W j. zakłada się, że pisma rel. powinien studiować każdy pobożny Żyd (wg tradycji dotyczy to mężczyzn) — zarówno w celu poznania tradycji i rytuałów, jak i w przekonaniu, że prowadzi to do moralnego życia, które zasada się m.in. na trosce o słabych, miłosierdziu, dążeniu do sprawiedliwości i czynienia pokoju między ludźmi.

oraz prężny do dziś ruch rel. chasydyzm, zapoczątkowany w XVIII w. przez Baal Szem Towa. Specyfiką chasydyzmu jest m.in. rola cadyków, którzy wbrew pozostałej tradycji j. stali się w pewnym sensie pośrednikami między Bogiem a swoimi wyznawcami. Konflikt chasydów z nurtem tradycyjnym stopniowo słabł i ostatecznie został zastąpiony wspólnym oporem wobec sekularyzacji i dążeń do reformy j. W XVIII w. popularność na Zachodzie zdobywały idee żyd. oświecenia, czyli haskali, wprowadzane przez M. Mendelssohna, łączące praktykę j. z nowoż. racjonalizmem (uznaniu prawa rel. towarzyszyła akceptacja osiągnięć nauki). Z haskali wywodzi się j. reformowany. Próbą złagodzenia zbyt radykalnych reform rel. było powstanie j. konserwatywnego. Oba kie-

Purim [hebr.], Święto Lasów, w judaizmie święto obchodzone 14. dnia miesiąca adar (lutym-marzec), na pamiątkę ocalenia Żydów w Persji przed prześladowaniem król. ministra Hamana (opisane w bibl. *Księżce Estery*); gl. częścią obchodów P. jest czytanie *Księgi Estery* z ręcznie przepisanej zwoju (megilli) podczas nabożeństwa w synagodze; P. jest świętem radosnym (zabawy, maskarady, obdarowywanie się prezentami).

runki zrodziły się w XIX w. w Niemczech (Abraham Geiger, Zachariasz Frankel), obecnie ich gł. ośrodki znajdują się w USA; oba wprowadziły egalitarne formy liturgii (bez tradycyjnego rozdzielania kobiet od mężczyzn) i od niedawna umożliwiając kobietom pełnienie wszystkich funkcji rel. (w tym także funkcji rabina). **J. reformowany** odrzucił większość

jest się tylko prywatnie); w USA j. reformowany przybiera często postać zaangażowania społ., a nie religijnego. **J. konserwatywny** utrzymuje i podkreśla centr. rolę prawa rel. (halacha), ale modyfikuje niektóre przykazania rytualne (np. dopuszcza udanie się samochodem do synagogi w szabat), nigdy też nie negował ważności języka hebrajskiego dla liturgii (i w ogóle dla j.) oraz roli Ziemi Obiecanej. W USA M. Kaplan (1881–1983) stworzył odłam j. konserwatywnego zw. **rekonstrukcjonizmem**; akceptując, podobnie jak inni reformatorzy j., wszystkie osiągnięcia nauki, próbował, w przeciwieństwie do innych, opisywać Boga bez użycia terminów nadprzyrodzonych; j. określał jako ograniczoną cywilizację rel.; proponował też porzucenie koncepcji narodu wybranego, ale nie znalazło to szerszego uznania. Amerykańska Synagoga reformowana (ale nie konserwatywna) dopuściła możliwość dziedziczenia żydowskości po ojcu (a nie tylko, jak każe tradycja, po matce). Jest to źródłem wewnętrznych napięć, podobnie jak problem uznawania przez tradycjonalistów konwersji na j., dokonanych w ramach bardziej liberalnych odłamów. Wśród żyjących współcześnie kilkunastu mln żydów (gł. w USA, Izraelu, Francji, W. Brytanii, Rosji, na Ukrainie) kilkanaście procent wyznaje **j. ortodoksyjny**, który kontynuuje w zasadzie j. rabiniczny. Dzieli się on na nurt ultraortodoksyjny (np. chasydzi), który nakazuje zachowanie dawnego ubioru, a także kultywuje surowe zasady dotyczące stosunków między płciami (chasydzi nie mogą uściśnąć dłoni obcej kobiety, a nawet nie powinni na nią spojądać), oraz nurt ortodoksyjny, zapoczątkowany przez S.R. Hirscha w XIX w., łączący rygorizm rytualny życia codziennego z nowoczesnym wykształceniem i pełnym uczestnictwem w życiu społ. i państw. (powszechny w Izraelu, obecny w USA). Ultraortodoksja w obawie przed zagrożeniem, jakie dla religii nie-

Pięćdziesiątnica, Święto Tygodni, hebr. Szawuot, drugie po święcie Paschy żyd. święto pielgrzymkowe, w które każdy dorosły Izraelita był obowiązany stawić się w świątyni; pierwotnie święto zbiorów zbóż (dorzynkowe): 7 tygodni po święcie Paschy, które rozpoczynało żniwa, w dniu P. przynoszono 2 chleby upieczone z nowego zboża, by złożyć podziękowanie Bogu za pomyślne zbiory; później obchodzone 50. dnia po święcie Paschy święto zawiązania przymierza z Bogiem przez Mojżesza na górze Synaj i przekazania mu *Tory* (50. dzień od wyjścia z Egiptu).

przepisów rytualnych (np. przepisy pokarmowe), skrócił liturgię i wprowadził do niej zrozumiałą dla wszystkich język lokalny; początkowo był niechętny syjonizmowi (wyznawał zasadę, że żydem

Zwój *Tory* odkryty „sukienką” – Muzeum Żydowskie, Warszawa

fol. A. Szymański
L. Wawrynkiewicz

sie nowoczesność, przyjęła formułę: „Wszystko, co nowe, jest zakazane przez „Torę” (Chatham Sofer, XIX w.). Na niektórych religijnie zaangażowanych Żydów wpływ ma obecnie także twórczość współcz. filozofów rel., np. H. Cohena, F. Rosenzweiga, M. Bubera, A.J. He-schla, E. Lévinasa.

Przez tysiąclecia wyznawanie j. determinowało, kto jest Żydem; w ciągu ostatnich 2 wieków coraz więcej Żydów określa swoją przynależność do społeczności żyd. w sensie nar. lub kulturowym, a nie rel.; większość przyznaje się jednak do uznawania zasadniczych kategorii żyd. wizji świata, przedstawionej w tradycji j. — relacji między Bogiem, człowiekiem i światem, szczególnie powiązań między Bogiem, Izraelem i *Torą*. W j. nie ma dogmatów ustalonych w sposób wiążący, ale wierzący Żydzi uznają 13 zasad wiary sformułowanych przez Majmonidesa w XII w. (przyjmując je dosłownie lub reinterpretując). Według tych zasad Bóg jest stwórcą, jest jeden, bezcielesny, wieczny, jako jedyny może być obiektem kultu, mówił przez proroków, Mojżesz był największym z nich, on otrzymał *Torę*, która jest niezmienna, Bóg jest wszechwiedzący, odplaca człowiekowi za jego czyny, nadejście Mesjasz, nastąpi zmartwychwstanie. Wspólne dla wszystkich wersji j. jest wyznanie wiary: „Słuchaj Izraelu, PAN, Bóg nasz, PAN jeden” (Pwt 6,4). Wspólny jest potencjał antymitologiczny żyd. religii, która konsekwentnie odrzuca np. sakralizację sił natury, oswajanie bożków pogańskich czy dramaty z udziałem różnych boskich osób; wspólne jest również odrzucenie magii, choć historyczny j. zawiera wiele elementów magicznych, podobnych do tych, które istniały w społeczeństwach, wśród których żyli Żydzi. Tradycja j. nie zawiera wyraźnego obrazu „świata przyszłego”; rozmaite jego wizje są odróżnione od czasów mesjańskich, które mają oznaczać radykalnie lepsze życie na tej ziemi. Nieortodoksyjne kierunki j. kon-

tynuują tęsknotę za epoką mesjańską, ale dopuszczają porzucenie wiary w osobowego Mesjasza.

Ważną rolę w dziejach j. odegrała Polska. Od XVI w. aż do 1939 na jej terenach

znajdowały się jedne z najważniejszych i największych ośrodków j. — najwcześniej powstały w Krakowie i Lublinie, z czasem m.in. w Wilnie, Brześciu, Warszawie. Na obszarach Rzeczypospolitej wykryształizował się zarówno chasydyzm, jak i ruch jego oponentów — mitnagedim; stosunkowo mało wyznawców miał j. reformowany; po II wojnie

świat. odtworzono gminy ortodoksyjne (obecnie istnieje Związek Gmin Wyznaniowych Żyd. w RP z siedzibą w Warszawie), ale większość ich członków nie praktykuje tradycyjnego judaizmu.

Aron ha-kodesz w synagodze w Safed (Izrael)

fol. L. Zielaskowski

Sukot [hebr.], Sukkot, Święto Namiotów, Święto Szalasów, Kuczki, w judaizmie pierwotnie jesienne święto roln. trwające 7 (w Izraelu) lub 8 dni (w diasporze) — od 15. do 21. dnia miesiąca tiszri (wrzesień–październik); święto dziękczynienia za zebrane plony zbóż i owoców (zw. także Świętem Zbioru); należało do tzw. świąt pielgrzymich (wraz z Pesach i Szawuot), związanych w czasach Drugiej Świątyni (od VI w. p.n.e.) z pielgrzymką do Świątyni Jerozolimskiej; później także święto upamiętniające wyjście Izraelitów z Egiptu i wędrówkę po pustyni, podczas której doświadczali oni bezpośredniej opieki boskiej; na czas S. są budowane szalasy, w których spożywa się posiłki, niekiedy też sypia (jeżeli klimat pozwala), dla przypomnienia szalasów, w jakich przebywali Izraelci na pustyni.